

3. Бюджетна класифікація (із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства фінансів України від 17 січня 2013 року №19). Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011р. № 11.
4. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 № 2542-III [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2542-14>
5. Мацелик М.О. Фінансове право. Бібліотека українських підручників / М. О. Мацелик [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://libfree.com/173113650_pravovidi_podatkiv_yihni_harakteristiki.html#901
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-vi>
7. Про судовий збір: Закон України від 08 липня 2011 р. № 3674-VI [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>

Білоус О. С.,

здобувач кафедри міжнародного приватного права

Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

ЗАСОБИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ НЕВИКОНАННЯМ ДОГОВОРУ ВІДПОВІДНО ДО ПРИНЦИПІВ УНІДРУА

Міжнародна модель засобів правового захисту у зв'язку з невиконанням договору вперше була представлена в Принципах міжнародних комерційних договорів УНІДРУА. На прикладі конкретних норм розглянемо, наскільки ця модель заслуговує вважатися універсальною і найбільш ефективною.

Захисні норми у зв'язку із порушенням договору встановлено у Главі 7 Принципів, яка має назву «Невиконання». Правовий матеріал цієї Глави розподілений на чотири розділи. У Розділі 1 «Загальні положення про невиконання» роз'яснено, що саме становить невиконання і які загальні наслідки воно спричиняє. Розділ 2 Глави 7 «Право на отримання виконання» уточнює, які можливості у випадку невиконання має кредитор, щоб отримати належне за договором, і які для цього засоби правового захисту він може використати. Тобто дані норми існують на той випадок, коли кредитор швидше хоче отримати виконання, ніж розірвати договір. А от вже Розділ 3 Глави 7 «Розірвання» регулює розірвання договору: яким чином воно відбувається, які є для нього підстави, а також наслідки розірвання. У свою чергу, Розділ 4 «Відшкодування збитків» встановлює порядок і обсяги компенсації шкоди, яка виникла у сторони через те, що вона не отримала того, що їй належить за договором.

Відповідно до ст. 7.1.1 ПУ невиконання (*non-performance*) настає, коли обов'язок за договором узагалі не було виконано або було виконано неналежним чином чи виконано із запізненням [1, с. 223].

Норми щодо невиконання у Розділах 1 та 2 Глави 7 прописані таким чином, щоб можна було привести сторони до відновлення договірних відносин після невиконання та успішного завершення договору.

Для цього від сторін вимагається налагодити комунікацію між собою шляхом повідомлень. Так, сторона, яка не виконала свого зобов'язання, якщо вона хоче виправити цю ситуацію, повинна надіслати відповідне повідомлення іншій стороні, у якому вказати, яким чином і в які строки вона збирається це зробити (ст. 7.1.4 ПУ). Виправлення може набувати різних форм: передача речі, яка не була вчасно доставлена, усунення недоліків, ремонт, заміна тощо [2, с. 341].

Принципи надають боржнику право на виправлення навіть у випадку істотного невиконання. Але у цьому ж випадку Принципи також надають право кредитору на розірвання договору (див. ст. 7.3.1 ПУ). Щоб узгодити цю ситуацію, ст. 7.1.4(3) ПУ постановляє свосрідний мораторій на розірвання договору, який накладається до закінчення часу на виправлення. При цьому право на розірвання призупиняється навіть, якщо від кредитора вже надійшло повідомлення про те, що він розриває договір. Крім права на розірвання, не можна реалізувати право вимоги відшкодування збитків, право вимагати реституції, право укласти аналогічний договір з іншим контрагентом, так званий «правочин на заміну» (*replacement transaction*) тощо.

Принципи УНІДРУА не тільки надають боржнику право на виправлення, вони ще й надають кредитору право встановлювати боржнику, який перебуває у прострочуванні, додатковий час для виконання (ст. 7.1.5 ПУ) [3, с. 183]. Додатковий час встановлюється шляхом надсилання повідомлення боржнику. Якщо вже кредитор надає додатковий час, то цей строк повинен бути достатнім, аби можливо було здійснити виконання. Інакше, відповідно до ст. 7.1.5(3) ПУ, тривалість наданого додаткового часу продовжується до розумних строків.

Розділ 2 Глави 7 встановлює низку норм для кредитора, який усе ще хоче отримати виконання. Так, відповідно до ст. 7.2.2 ПУ постраждала сторона має право вимагати здійснення виконання в натурі, в тому числі звертатися до суду за примусовим виконанням. У випадку, якщо виконання було вчинено з недоліками, тоді постраждала сторона має також право вимагати усунення цих недоліків шляхом ремонту чи заміни речі (ст. 7.2.3 ПУ). В той же час, виконання в натурі або виправлення неналежного виконання відповідно до статті 7.2.2(2) ПУ не можуть вимагатися, якщо: 1) воно буде занадто обтяжливим для боржника; 2) якщо виконання має особистий характер, тобто потребує застосування наукових, професійних чи артистичних здібностей конкретної людини; 3) якщо кредитор без жодних труднощів може отримати аналогічне виконання в іншому місці; 4) якщо кредитор звернувся за виконанням через тривалий час після того, як мало місце невиконання [4, с. 32].

За відсутності цих винятків суд зобов'язаний приймати рішення про виконання, на відміну від Віденської конвенції, згідно з якою, суд не зобов'язаний виносити рішення про виконання в натурі, крім випадків, коли він зробив би це на підставі свого власного закону (ст. 28 Конвенції) [5].

Відповідно до ст. 7.2.5 ПУ, якщо кредитор не зумів отримати виконання в натурі, тоді він може розірвати договір та вимагати відшкодування збитків.

Розірвання (*Termination*). Відповідно до Розділу 3 Глави 7 Принципів УНІДРУА право на розірвання договору виникає у постраждалої сторони якщо:

1) невиконання є істотним; 2) у випадку неможливості виконання через форс-мажор; 3) у випадку безрезультатного проходження додатково встановленого строку; 4) у тому випадку, коли зі 100% ймовірністю обов'язок не буде виконано у момент настання дати виконання; 5) коли ймовірність невиконання дуже висока і кредитор не отримав належного запевнення від боржника, що останній взагалі збирається виконувати договір.

Для того, щоб розірвати договір, постраждала сторона повинна надіслати стороні-невиконавиці відповідне повідомлення. Повідомлення про розірвання повинно надсилатися якнайшвидше, інакше кредитор втрачає право розірвати договір, бо тривала відсутність рішення з його боку ставить боржника у невизначене становище – виконувати йому договір чи вже не треба.

Збитки (Damages). Відповідно до Розділу 4 Глави 7 Принципів УНІДРУА будь-яка шкода, спричинена стороні в результаті невиконання іншою стороною, підлягає компенсації (ст. 7.4.1 ПУ). Ст. 7.4.2 ПУ встановлює принцип повної компенсації шкоди, відповідно до якого компенсація повинна повною мірою покрити втрати постраждалої сторони. До втрат належать фактичні витрати, вчинені у зв'язку із договором, а також втрачений прибуток (не втрачена вигода!), тобто той прибуток, який отримала б сторона, якби договір було б виконано [6, с. 147]. Принцип повної компенсації шкоди має і свої обмеження. Розмір відшкодування збитків зменшується, якщо постраждала сторона сама певним чином посприяла виникненню шкоди, або якщо ця сторона навіть не намагалася мінімізувати чи усунути існуючу шкоду.

Висновки. Основною метою регулювання Принципів УНІДРУА є збереження договору і приведення сторін до успішної реалізації їхніх очікувань від договору. Ця ідея *favor contractus* дуже чітко простежується у нормах Глави 7 Принципів, адже з метою збереження договору боржнику надаються дуже широкі можливості виправити ситуацію невиконання, вимагається лише, щоб виправлення було здійснено якнайшвидше і щоб воно було об'єктивно прийнятним. Кредитору зі свого боку надається право встановлювати додатковий час для виконання, дозволяється вимагати виконання в натурі. Водночас у Принципах дуже чітко викладено усі можливі аспекти повної компенсації, що дозволяє чесно й адекватно відшкодувати ту шкоду, якої зазнала постраждала сторона. Таке регулювання, на нашу думку, є достатньо ефективним і може бути запозичене національними правовими системами.

Список використаних джерел

1. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010: станом на 2011 р. / Міжнародний інститут з уніфікації приватного права. – Офіц. вид. – Рим.: Видавництво UNIDROIT, 2011 – 454 с.
2. Карапетов А. Г. Расторжение нарушенного договора в российском и зарубежном праве / Артем Георгиевич Карапетов. – М.: Статут, 2007. – 876 с.
3. Zimmerman R. Breach of Contract and Remedies under the New German Law of Obligations / Reinhard Zimmerman – Saggi, Conferenze e Seminari 48 [Тези, доповіді]. – Rome, 2002. – P. 52.
4. Rosett A. UNIDROIT Principles and Harmonization of International Commercial Law: Focus on Chapter Seven / Arthur Rosett. – Uniform Law Review. – 1997. – Vol. 2. – P. 175-186.

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі – продажу товарів від 11 квітня 1980 року / ООН, ЮНСІТРАЛ – Офіц. вид. – Відень.
6. Смітюх А. В. Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА та *lex mercatoria* в контексті міжнародного приватного права: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – О., 2003. – 215 с.

*Дзера І. О.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри галузевих
правових наук НаУКМА*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НЕДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНІВ

Відповідно до ст. 16 Цивільного Кодексу України (надалі – ЦК) визнання правочину недійсним є одним із способів захисту цивільних прав та інтересів [1]. Підстави, умови, правові наслідки недійсності правочинів регламентуються нормами глави 16 ЦК «Правочини» (ст.ст. 215-236). Основною нормою, яка регулює підстави визнання правочинів недійсними є ст. 215 ЦК, відповідно до якої підставою визнання правочину недійсним є факт недодержання в момент вчинення правочину однією стороною чи всіма сторонами вимог, встановлених ч.ч. 1-3, 5, 6 ст. 203 ЦК, тобто вимог: про відповідність змісту правочину Цивільному Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам; про наділення необхідним обсягом цивільної дієздатності особи, яка вчиняє правочин, на його вчинення; про вільне волевиявлення учасника правочину та відповідність його внутрішній волі; про спрямованість на реальне настання обумовлених правочином правових наслідків; про недопустимість порушення правочином, вчинюваним батьками, інтересів малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей. Крім того, ст. 204 ЦК встановлює презумпцію правомірності правочину.

У ст. 215 ЦК також вміщено розподіл недійсних правочинів на *нікчемні* та *оспорювані*. Так, *нікчемним* є правочин, якщо його недійсність встановлена законом. У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається. Але це не означає, що сторони позбавляються судового захисту в таких видах недійсних правочинів. У разі, якщо такий правочин було виконано стороною (або сторонами), зацікавлена сторона вправі звернутись до суду з заявою про застосування наслідків нікчемності правочину. Крім того, сторони не позбавлені права на звернення до суду з заявою про визнання нікчемним правочину, у разі наявності спору щодо цього.

Крім того, у випадках, встановлених ЦК, нікчемний правочин може бути визнаний судом дійсним (зокрема, ст.ст. 219, 220, 221, 224, 226 ЦК).

Оспорюваним є правочин, недійсність якого прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом. Відтак визнання такого правочину недійсним здійснюється лише в судовому порядку.